

*Аннотация.* В статье представлены элементы технологизации методической учебы учителей лицея по созданию креативной технологии обучения лицеистов.

*Ключевые слова.* Технологизация методической работы, модель креативной технологии.

*Summary.* The article presents the elements of technologizing of methodical training of the lyceum teachers to create a creative learning technology of lyceum students.

*Key words:* technologizing of methodical work, model of creative technology.

Надійшла до редколегії 25.07.2011 р.

УДК 378.004

Чурсін М. М.

## ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ФОРМУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ

*Анотация.* Розглядається проблема формування й використання інформаційних ресурсів (ІР) в системі вищої освіти. Наводяться вимоги щодо формування ІР, підкреслюється важливість державної інформаційної політики, а також необхідність стандартизації та системного підходу у вирішенні цієї проблеми.

*Ключові слова:* інформаційні ресурси, система вищої освіти, формування інформаційних ресурсів, стандартизація, національні інформаційні ресурси, інформаційна політика

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** В умовах інформаційного суспільства найважливішим видом ресурсів стає інформація. Та формою її використання в науці, виробництві, управлінні, культурі, освіті є інформаційні ресурси. Як зауважує Г.Р.Громов, «Національні інформаційні ресурси – нова економічна категорія. Коректна постановка питання про кількісну оцінку цих ресурсів і їх зв'язку з іншими економічними категоріями все ще чекає великомасштабних організаційних заходів для їх розробки і зажадають тривалих зусиль фахівців і вчених різних галузей знань [1, 21-22]. Отже, проблема формування й використання інформаційних ресурсів є актуальною вже протягом кількох десятиліть. Вона ускладнюється динамізмом інфосфери та різноманіттям нових форм документування, надання, зберігання та використання інформації.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.** Проблематику, пов'язану з інформаційними ресурсами, висвітлювали такі дослідники, як О.Б.Антопольський, О.П.Веревенко, Г.Р.Громов, К.К.Колін, а стосовно освіти – Н.О.Сляднева. Саме на праці цих авторів, а також на деякі власні роботи спирався автор в цій статті.

Звертає на себе увагу те, що в дослідженнях інформаційних ресурсів часто наголошується їх системність: всі ієрархічні рівні інформаційних ресурсів надзвичайно залежні один від одного, зокрема «створення національних інформаційних ресурсів неможливе (особливо в умовах задач, що динамічно змінюються) без вивчення і обліку всієї структури зв'язків між різними класами інформаційних ресурсів. Саме цим обумовлено, що в конкурсну програму по системах науково-технічної інформації США включена проблема створення машиночитаного переліку інформаційних ресурсів, який повинен забезпечити координацію використання інформаційних ресурсів організацій, фірм і державних установ, працюючих в різних сферах. При цьому особливу увагу надається організаціям, які проводять, зберігають або використовують інформаційні ресурси; існуючим перелікам таких ресурсів; споживачам, використовуючим ресурси, які включені в перелік (особливо організаціям, які можуть нести відповідальність за частини переліку: інформаційні центри всіх видів, бібліотеки, музеї, бібліотечні мережі, професійні суспільства, промислові асоціації, державні установи, лабораторії, видавництва)» [2]. Система вищої освіти також покликана формувати певну частину національних інформаційних ресурсів. Більше того, вона повинна ефективно їх використовувати в освітній діяльності.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.** Істотною частиною проблеми створення та використання національних інформаційних ресурсів є проблема їх формування й застосування в системі освіти, зокрема вищої. Ця проблема органічно вписується в традиційну для освіти проблему надання студентам актуальної наукової інформації, а також створення вторинного потоку джерел – дидактично обробленої первинної інформації, що є засобом підвищення її якості. У такий спосіб вища школа сприяє і підвищенню якості освіти.

**Формулювання цілей статті.** Метою цієї статті є висвітлення формування й використання інформаційних ресурсів у вищій школі, насамперед в контексті навчального процесу.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** За часів існування Союзу РСР, Україна входила до всесоюзної системи науково-технічної інформації (НТІ) і займала в ній одне з провідних місць (від 35 до 52 відсотків надання продуктів і послуг з різних напрямів інформаційної діяльності). Після розпаду Союзу Україна переживає певні труднощі в створенні національної системи НТІ, оскільки провідні організації системи НТІ СРСР, її методичні і аналітичні центри (ВІНІТІ, ВНТІцентр, ГПНТБ та ін.) залишилися в Росії [3]. На подальшому розвитку вищої школи України хворобливо позначається її

ізолюваність від світової спільноти. Це, в першу чергу, проблема браку інформації. Політична лібералізація в умовах бюджетного дефіциту не привела до збільшення особистих контактів учених України з своїми зарубіжними колегами. Руйнування системи міжбібліотечного абонементу практично завершило створення інформаційного вакууму, в якому опинилася більшість периферійних ВНЗ, що не мають власних значних фондів. Таке положення неминуче негативно позначиться в самий найближчий час на рівні наукової і викладацької діяльності у вузах України [4]. Тим часом ситуація навколо інформаційних ресурсів швидко ускладнюється. Як зазначає Н.О.Сляднева, «Свобода інформаційної операції, персоналізація і демократизація засобів і технологій інформоперування в умовах нового інформаційного режиму, зняття раніше існуючих бар'єрів, обмежуючих авторство (ціннісних фільтрів, соціальних, майнових, вікових цензів, матеріально-технічних і ін. ресурсних обмежень), безмежно розширила соціальну базу авторства нових інформаційних ресурсів (як діяльнісних, так і традиційних змістовних). Необмежений круг авторів, інтерпретаторів, генераторів нових інформаційних об'єктів (текстів, даних, власне подій, інформаційних відбитків подій і т.п.), безпосередньо трансльованих в світовий інформаційний простір, – характерна прикмета нашого часу. Нова соціологія і інформаційна антропологія авторства IP зрівнює в правах як пересічних громадян (індивідуальних або з'єднаних в інтернет-співтовариства), так і представників інтелектуальної еліти, сильних колективних гравців, володіючих соціальними привілеями.

Самоцінним соціальним результатом нового інформаційного режиму є інтенсивне накопичення інтернет-ресурсів і перетворення їх в глобальний ресурс. Масштаб цього явища створює специфічні проблеми: розробку комп'ютерних і соціальних технологій інтеграції надвеликих інформаційних масивів, інтелектуалізованих технологій операції інформацією, отримання вивідної інформації для прийняття управлінських рішень» [5].

Отже, користування глобальною мережею з її неосяжними й недостатньо структурованими ресурсами не може бути єдиним шляхом задоволення інформаційних потреб освітян.

Проблема оперативного доступу до освітніх, наукових і культурних інформаційних ресурсів в умовах економічних труднощів, що зазнаються, може бути вирішена шляхом створення загальнодоступних баз даних учбових і наукових установ [6]. Створення подібних БД знаходиться в руслі двох тенденцій – інтеграції інформаційних ресурсів і їх усупільнення. При цьому інтеграція інформаційних ресурсів виступає поняттям (і, відповідно, процесом) технологічної властивості і має на увазі певну організацію інформації і доступу до неї, а усупільнення характеризує правові, економічні, соціальні аспекти доступу до інформації і її використання.

Цілі реальної національної політики по формуванню інформаційних ресурсів можна звести до принципу забезпечення їх достатності для вирішення пріоритетних задач, що стоять перед суспільством на даний період часу, на рівні не нижче за світовий при одночасному збереженні всіх раніше накопичених інформаційних ресурсів і підтримці їх в актуальному стані [2].

Актуальність інформаційних ресурсів має на увазі, по-перше актуальність їх змісту, тобто включення в них найсвіжішої і вичерпної інформації, а по-друге, надання їм активної форми. Проте і до теперішнього часу в методології освітньої діяльності існує проблема активізації інформаційних ресурсів (її в даний час можна розуміти як проблему створення інформаційних ресурсів, оскільки інформаційні ресурси в пасивній формі вже виглядають анахронізмом і у ряді випадків вже не можуть визнаватися як такі).

Необхідно створити свої національні «конкурентоспроможні» інформаційні ресурси, в обмін на які ми зможемо одержувати необхідні нам високоякісні інформаційні ресурси, а не застарілу інформацію про розвиток техніки і технологій. Для цього необхідна науково обгрунтована, цілеспрямована і забезпечена всіма видами ресурсів інформаційна політика, яка повинна будуватися:

- на виявленні і строгому обліку рівня забезпеченості всіма класами інформаційних ресурсів і організації їх обліку і збереження;
- на визначенні заходів по забезпеченню країни інформаційними ресурсами, що вимагаються для вирішення поточних і довгострокових задач, і безперервному контролю за узгодженням потреб в інформаційних ресурсах з їх наявністю;
- на створенні інформаційних ресурсів, забезпечуючих сповіщення про інформаційні ресурси, накопичені в інших різних інформаційних структурах країни, і про зовнішні по відношенню до країни структури, і на організації обміну інформаційними ресурсами між різними джерелами;
- на створенні національних і міжнародних інформаційних ресурсів, забезпечуючих доступ до інформації, відсутньої в країні;
- на створенні депозитаріїв (відомчих, галузевих, національних), що виключають можливість знищення і втрати інформаційних ресурсів;

- на створенні умов оперативного обміну інформаційними ресурсами між різними елементами інформаційних систем будь-якого рівня, які забезпечують підключення користувача до будь-яких інформаційних ресурсів, що вимагаються при рішенні задач, в розраховані (визначувані задачами) терміни;

- на об'єднанні децентралізованих інформаційних ресурсів, що забезпечують потреби поточних досліджень (поточної оперативної роботи) по планових НДР (функціональних задачах) і формування архівних фондів (ретроспективних інформаційних ресурсів по виконуваних роботах);

- на забезпеченні зосередження всіх доступних національних і зовнішніх інформаційних ресурсів для вирішення задач, що стоять перед користувачем, в заданий (розрахований) час;

- на створенні організаційної інфраструктури, що забезпечує промислову експлуатацію національних інформаційних ресурсів.

При цьому особлива увага повинна бути звернена на якість інформаційних ресурсів (адекватність відображення дійсності, що надається ними), що неможливо без розробки методів безперервного відстежування дійсного рівня "працездатності" (актуальності) інформаційного ресурсу на даний момент часу і обліку змін стану інформаційних ресурсів [Там же].

Ця задача представляється вельми актуальною для вищої школи. Необхідні спеціальні зусилля для формування єдиних інформаційних ресурсів системи вищої освіти як частини національних інформаційних ресурсів.

В сучасних умовах методика формування і використання інформаційних ресурсів у вищій школі тісно прив'язана до рішень, що приймаються на державному і відомчому рівнях, оскільки машиночитані інформаційні ресурси, деє одного разу створені, можуть бути негайно включені до складу ІР більш високого рівня – відомчого, регіонального, державного. У зв'язку з цим принципової важливості для вищої школи набуває державна політика в цій галузі. Указуються (О.Б. Антопольський) наступні основні механізми цієї політики по розвитку і сполученню інформаційних ресурсів:

1) Нормативно-правове регулювання. В основі державної політики створення і використання державних ІР повинна лежати система нормативних актів, закріплюючих відповідальність органів державної влади різних рівнів і гілок влади і підвідомчих їм організацій за створення, зберігання і надання в суспільне користування державних ІР;

2) Планування і координація. Ядром державного управління формуванням і використанням ІР повинен стати порядок, при якому для кожного виду соціально значущих державних ІР необхідно:

- визначити організацію (відомство), відповідальну за цей вид ІР (власника ІР);

- визначити джерело і об'єм фінансування з урахуванням економічних нормативів на створення і використання ІР;

- визначити правову основу збору і обробки інформації, відповідальності власника за забезпечення доступу до ІР і захист ІР, можливість комерційного використання і експорту інформаційної продукції;

- визначити нормативно-технічні вимоги, включаючи вимоги до сумісності інформаційної продукції;

- визначити необхідність і порядок сертифікації інформаційної продукції і послуг;

- встановити механізм захисту авторських і майнових прав на інформаційну продукцію і послуги;

- визначити рівень і ступінь захисту ІР від несанкціонованого доступу, втрати, псування і т.д.;

- визначити структуру ІР і порядок доступу (розподілені, інтегровані, незалежні, мережний режим, режим тиражування та ін.).

3) Моніторинг ІР. Моніторинг ІР включає наступні напрями:

- облік і реєстрація інформаційних ресурсів і систем і публікація відомостей про них;

- організація державної статистичної звітності по інформаційних ресурсах (в рамках загальної державної звітності) по інформатизації, виробництву інформаційних продуктів і послуг;

- аналіз ринку інформаційних продуктів і послуг, включаючи експорт і імпорт, і підготовка пропозицій по його регулюванню і розвитку;

- облік державних і регіональних програм інформатизації, а також НІОКР, в рамках яких створюються і експлуатуються державні ІР;

- облік і аналіз міжнародної співпраці при формуванні і використанні ІР;

- облік результатів сертифікації і ліцензування діяльності по створенню і використанню ІР.

Результатом моніторингу повинне бути створення і ведення комплексу баз даних і інших інформаційних масивів, а також організація масового інформаційного обслуговування за відомостями, отриманими в результаті моніторингу.

4) Стандартизація, сертифікація, ліцензування. Потрібні стандарти на формати представлення даних, а також на якісні параметри інформаційної продукції. На базі таких стандартів можна буде

розвивати систему сертифікації, що б забезпечила контроль за якістю інформаційної продукції і, отже, захист інтересів споживача цієї продукції.

Належну роль зіграє і система ліцензування, особливо стосовно ІР, впливаючих на безпеку громадянина і суспільства. Проте застосування ліцензування в інформаційній діяльності повинне бути обмежено і строго обґрунтовано, оскільки в певному значенні ліцензування є обмеженням конституційного права на розповсюдження інформації [7]. Як показує аналіз, в системі вищої освіти не зроблено до цих пір всього необхідного для створення й ефективної експлуатації інформаційних ресурсів як окремих ВНЗ, так і системи в цілому.

**Висновки з даного дослідження.** Як випливає з приведеного, спостережувана глобалізація інформаційної взаємодії накладає відбиток і на підходи, методику створення інформаційних ресурсів вищої школи, і зокрема, окремого ВНЗ. Дійсно, ІР вузу повинні спочатку розглядатися як частина ІР регіону [8], системи освіти і навіть країни, а в принциповому підході – як частина світових інформаційних ресурсів [9, 10]. Тому створення ІР повинне починатися «зверху», з розробки тих загальних положень і стандартів, яким повинні задовольняти ІР для їх включення в загальнодержавний «обіг». Разом з тим, у відсутність подібних стандартів важливо вибрати таку методику створення ІР, яка б забезпечувала максимальну сумісність створюваних БД, перш за все на мовному рівні. Як вважає О.Б. Антопольський, «...вочевидь, слід відмовитися від колишньої стратегії створення і упровадження універсальної і обов'язкової до застосування системи класифікації і кодування. В нинішніх умовах така стратегія безперспективна. Задача полягає в тому, щоб замовляючі відомства сформулювали чіткі вимоги до інформаційної продукції у вигляді стандартів і здійснювали замовлення відповідно до цих вимог. Для найважливіших класів ІР, перш за все призначених для міжгалузевого, міжрегіонального і міжнародного обміну, повинні бути розроблені комплекси стандартів на формати і структуру представлення даних в машиночитаній формі, аналогічно стандартам ОДА, ЕДІФАКТ, УНІМАРК, МЕКОФ та ін. Вказані стандарти повинні бути розроблені спільно з власником відповідних ІР і узгоджені з основними користувачами. У багатьох випадках застосування нормалізованих словників або тезаурусів значно дешевше, ніж класифікаторів. До того ж розвиток лінгвістичних процесорів дозволяє досить якісно обробляти дані на природній мові навіть в неуніфікованому вигляді» [7]. Підтримуючи точку зору О.Б. Антопольського в питанні лінгвістичних засобів створення ІР, зауважимо, що вона повністю узгоджується з уявленнями про тезаурус спеціальності. Отже, формування й використання інформаційних ресурсів вищого навчального закладу має спиратися, з одного боку, на загальнодержавну програму створення національних інформаційних ресурсів, а з іншого – на тезаурус спеціальності як засіб формування й використання інформаційних ресурсів в активній (електронній) формі.

**Перспективи подальших розвідок у даному напрямку.** Важливість проблеми формування й експлуатації інформаційних ресурсів системи вищої освіти обумовлює актуальність її подальших досліджень у багатьох аспектах: технологічному, лінгвістичному, правовому, організаційному та інших. Набуває значення також розгляд цієї проблеми в педагогічному контексті.

#### Література

1. Громов Г. Р. Очерки информационной технологии. – М. : ИнфоАрт, 1993. – 336 с.
2. Веревченко А. П. Информационные ресурсы: определение и краткая характеристика // Прикладная информатика. – Вып. 17. – 1991. – С. 5–32.
3. Чубукова О. Ю. Информационные ресурсы Украины: создание, использование, интегрирование // Материалы 5-ой Международной конференции "НТИ-2000". Москва, 22-24 ноября 2000 г. – М. : ВИНТИ, 2000. – С. 345–347.
4. Навроцкий А. И. Инновационные процессы в высшей школе Украины // Высшее образование: проблемы и перспективы развития. Вторые академические чтения. – К. : Международная академия наук высшей школы, министерство образования Украины, 1995. – С. 166–168.
5. Сляднева Н.А. Информационные ресурсы в информационном обществе: онтологический статус и методология. [Электронный ресурс] [http://www.aselibrary.ru/datadocs/doc\\_912si.pdf](http://www.aselibrary.ru/datadocs/doc_912si.pdf). Заголовок с экрана.
6. Победоносцев К. А., Кулешов В. Н., Губонин Н. С. Дистанционное обучение и информационные сети – средства формирования единого образовательного пространства // Высшее образование: проблемы и перспективы развития. Вторые академические чтения. – К. : Международная академия наук высшей школы, министерство образования Украины, 1995. – С. 89–91.
7. Антопольский А. Б. Проблемы развития и сопряжения государственных информационных ресурсов в рамках единого информационного пространства России // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества. Материалы конференции. – Форос, Ялта, Автономная Республика Крым, Украина, 1-9 июня 1996 г. – Т. 1. – С. 51–59.
8. Чурсин Н. Н. Проблемы формирования и использования информационного потенциала региона // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. – 1999. – № 2. – С. 160–163.
9. Чурсин Н. Н., Омеляненко И. А. Основы формирования и использования информационных ресурсов в высшей школе // Праці Луганського відділення Міжнародної академії інформатизації. – 2002. – № 2 (5). – С. 62–67.
10. Чурсин Н. Н. Понятие, содержание и структура информационных ресурсов образовательной деятельности высшей школы // Праці Луганського відділення Міжнародної академії інформатизації. – 2002. – № 2 (5). – С. 67–72.

**Анотація.** Рассматривается проблема формирования и использования информационных ресурсов (ИР) в системе высшего образования. Приводятся требования к формированию ИР, подчеркивается важность государственной информационной политики, а также необходимость стандартизации и системного подхода в решении этой проблемы.

**Ключевые слова:** информационные ресурсы, система высшего образования, формирование информационных ресурсов, стандартизация, национальные информационные ресурсы, информационная политика

**Summary.** The problem of forming and the use of information resources (IR) in the system of higher education is considered. The requirements to IR creation are led, importance of state information policy is underlined, and also necessity of standardization and systems approach in the decision of this problem.

**Key words:** information resources, system of higher education, forming of information resources, standardization, national information resources, information policy.

Надійшла до редколегії 05.07.2011 р.

УДК 371.14

Шавровська Н. В.

### ЛАБІЛЬНІСТЬ МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГА ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

**Анотація.** В статті розглядаються проблеми підвищення ефективності роботи педагога з обдарованими дітьми та молоддю. Прояв таких рис як лабільність психіки та поведінки педагогів, сприятимуть повноцінному розвитку природних задатків учнів.

**Ключові слова:** обдаровані діти, педагог, учні.

Специфіка професійної роботи педагога полягає в тому, що предмет діяльності – особистість, індивідуальність учня, вихованця. Інструментом професійної діяльності є власна особистість, індивідуальність. Важливим у педагогічній роботі є оптимальне врахування специфіки гармонійного розвитку юної творчо обдарованої особистості.

Існують декілька невирішених актуальних питань у сучасному процесі шкільного навчання, та університетської освіти, які стосуються сприяння розвитку обдарованості. Вчитель часто виступає як транслятор знань. Педагог не ризикує стимулювати творчий самовияв у дітей через можливість некерованості цього процесу. До того ж, урізана самостійність учнів, оскільки ситуації перетворення пропонуються лише в межах навчальної програми. Проблемним також залишається виховання в обдарованих дітей впевненості у власних силах. Доцільним було б згадати видатного педагога О.А. Захаренка, який зазначав, що «...таємниця творчості учителя – в його повній свободі у виборі форм і методів. Вимога єдина – знання ґрунтовні з сумнівом і доказом, з власною думкою і елементом наукового дослідження» [4, 4]. Надбання педагогічної спадщини О. А. Захаренка варто покласти в основу розробки сучасного підходу до взаємодії педагога та учня (студента). Необхідними умовами такої взаємодії є емоційна доброзичливість, прояв подиву, новизна, готовність прийняти нестандартне рішення. Пом'якшення стереотипів мислення педагогів допоможе їм широко застосовувати прийоми, які ґрунтуються на уяві, інтуїції та образності мислення [1]. Тому метою даної статті є вивчення специфічних методів роботи з обдарованими дітьми, оскільки виховання і навчання означеної категорії потребує додаткових зусиль з боку педагогів.

Поняття “обдарованості” можна розглядати як сукупність природних та інтелектуальних здібностей суб'єкта, що сприяють поглибленому розумінню навколишнього світу, зумовлюють якісне навчання і творчість. Поряд із цим кожна дитина має творчий потенціал, однак умови зростання не дозволяють його виявити і розвинути. Вирішення зазначеної проблеми виявлення та підтримки дозволить розкрити потенціал кожної дитини і забезпечити відповідні умови його розвитку. Враховуючи вище зазначене, акцент в роботі педагога з обдарованими дітьми має ставитися на збільшенні ступенів свободи суб'єктів учіння. Тобто, має бути створене суб'єктно-діяльнісне середовище, в якому можливе різне співвідношення емпіричних та теоретичних знань: інформаційно-пояснювальне, проблемно-пошукове, узгодження природничих наук та гуманітарного навчання, міжпредметна інтеграція, індивідуально-диференційований підхід.

Успішна діяльність вчителя, який працює з обдарованими дітьми, у значній мірі залежить від професійних якостей. Важливою умовою ефективною роботи є постійний саморозвиток особистості педагога. Важливим об'єктом вивчення у педагогічній психології виступає власне особа педагога, його особистісні риси, тип мислення, характер підходу до реалізації професійних обов'язків. До ознак готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми можна віднести такі як:

- гнучкість мислення, поведінки, які забезпечують творчий підхід до вирішення питань;
- обізнаність у можливостях пошуку інформації з різних тем;
- вільне володіння різноманітними формами та засобами навчальної діяльності;
- зацікавленість у нестандартних рішеннях, готовність до експериментування;
- розвинені комунікативні навички.